

OKO – Et bibliotek som intet andet

Af Ole V. G. Olesen

Den 2. marts 2007 blev vinderen af en international arkitektkonkurrence til et nyt nationalbibliotek i Prag afsløret. Vinderen, arkitektfirmaet FUTURE SYSTEMS, ledet af Jan Kaplický, har tænkt en bygning så logisk og effektiv, at dens struktur fortjener udbredelse, så biblioteker, og især forskningsbiblioteker, har kendskab til dens principper når fremtidige udvidelser, om- eller nybygninger overvejes.

Ole V. G. Olesen
Biblioteksstuderende
olesenbagneux@gmail.com

Bibliotekets formål

Selve formålet med OKO er at føre biblioteket ind i den teknologiske nutid. Vel at mærke som bibliotek, ikke som bogløst "informationscenter". Det er selve det nyskabende ved ideen, en helt fundamental tro på bibliotekets fremtidige berettigelse, og hvad bedre er: det lader til at kunne lykkes.

OKO er ikke en substitut for biblioteket i Klementinum-komplekset – et af Europas absolut fornemmeste. Det barokke bibliotek med de storslåede gallerier og dertil hørende bøger får lov at stå – naturligvis. Pointen med fornyelsen er ikke, som eksempelvis planerne for universitetsbibliotekets afskaffelse i det centrale København, at udslette vidnesbyrd om tidligere epokers skrift- og kulturbærende institutioner.

Men som nationalbibliotek betragtet er Klementinum absolut utidssvarende. Med sine mørke korridorer, lukkede hylder, flere dages ventetid på bøger og utallige fjernmagasiner uden for Prag opfylder det langt fra sit formål. Med den nye filial ønskede nationalbibliotekets bestyrelse at fjerne disse faktorer i ambitionen om at opnå et mere funktionelt bibliotek, der således ville være tættere på et ideal om oplysning og tilgængelig viden, i stedet for blot være et bjergtagende rum til fremvisning for turister. De mange gamle værdifulde bøger, som er i det tjekkiske nationalbiblioteks varetægt, bliver i Klementinum-komplekset, hvorimod bøger af nyere dato, og alle fremtidige anskaffelser, vil være at finde i den nye filial. Således vil de bøger, der vil finde mest anvendelse, være at finde i omgivelser, der netop tillader det.

Placeringen af OKO udgør en lille genistreg i sig selv: på Letná plateauet umiddelbart udenfor, og over, Prags gamle bykerne. Belært af de tragiske oversvømmelser i 2002, hvor Moldau gik

over sine bredder og ødelagde mange sjældenheder i både Prag og det øvrige Centraleuropa, er der valgt en placering langt over flodens normale niveau. Dette tillader samlingen af alle bøger netop det sted, idet man risikofrit kan grave dybt ned i jorden. Det har nemlig været nationalbibliotekets ønske at eliminere alle fjernmagasiner, og samle alle bøger i en stor filial. Men hvordan løser man den opgave? 10 millioner bøger fylder. Og man må regne med at bogproduktionen fortsætter mange år i endnu, til trods for e-bøger og andet isenkram.

Bygningens funktionelle struktur

Når man betragter OKO's logik, en slags "bibliotek som maskine" føler man sig hensat til filmen *Brazil* af Terry Gilliam hvor selve dokumentationen foregår. Et sindrigt system af bånd, elevatorer og mennesker sikrer et sprogs fuldstændige repræsentation i en institution af uoverskuelige dimensioner. Imidlertid er der en afgørende forskel. FUTURE SYSTEMS fremlægger i deres forslag en struktur, der letter arbejdsgangene for både ansatte og lånere. Som oftest, når man sporer sand genialitet, er det tænkte rørende simpelt. Ideen er ellers ambitiøs: I løbet af fem minutter kan en hvilken som helst person, et hvilket som helst sted i biblioteket, konsultere en hvilken som helst bog. Her skal der mindes om, at der for et meget stort antal lånere er 10 millioner bøger at vælge imellem¹. Men det er muligt. Det kan lade sig gøre ved at robotstyre det underjordiske magasin, som biblioteket placeres oven på. Derved spares korridorplads, da robotternes fangarme og skinnesystemer er meget lidt pladskrævende i forhold til mennesker.

På den måde får man plads til mange flere bøger på meget mindre plads. Man aktiverer robotterne under jorden fra bibliotekets computere, der samtidig registrerer, hvilken etage man befinder sig på. Robotten finder bogen, lægger den i en boks og transporterer den til en central skakt. Derfra løftes boksen indeholdende bogen med en minielelevator til den etage, som robotten i starten registrerede. Der lander den i en afhentningskranke, hvor bibliotekspersonale tager den ud og sætter den på en hyld til afhentning. Processen foregår så med modsat fortegn, når bogen skal tilbage på plads.

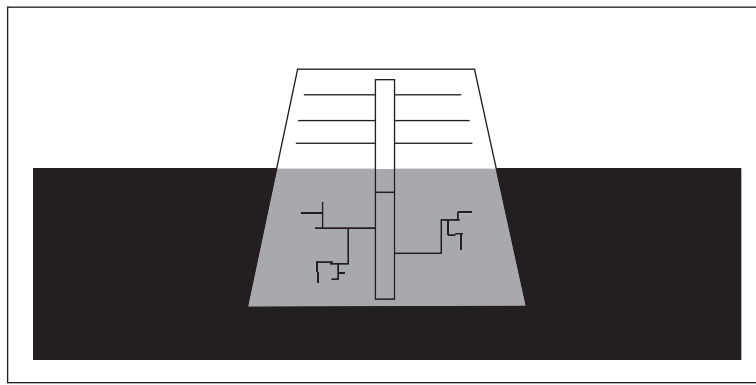
Det er værd at notere sig, *hvor* effektivt et sådan bibliotek er.

Man har her ikke argumenteret for bibliotekets berettigelse ud fra kulturpolitiske eller uddannelsespolitiske synspunkter, selvom sådanne argumenter absolut er både relevante og nødvendige. Nej, man har simpelthen tænkt en biblioteksmaskine med så høj *performance*, at den ikke kræver argumenter for sin eksistens.

Fremtidig typologi for biblioteksarkitektur – og dets konsekvenser

En ny typologi for biblioteksarkitektur synes med udtænkningen af OKO at være undervejs. Ikke ulig pyramidens logik, der indeholder det (under)jordiske opstigning mod himmelen. Hvis magasiner fra nu af ikke styres af mennesker, men af robotter, kan langt de fleste fjernmagasiner i verden blive til fortid. Oven på det kan man placere legemer, der af hensyn til energibesparelse og logisk cirkulation må aftage i volumen, jo højere, de strækker sig. Man kan i den forlængelse tænke sig biblioteker, hvor man indretter funktioner således, at bøgerne tages i anvendelse

¹ Projektet indeholder planer for fremtidig udvidelse til yderligere 4 millioner bøger

Arketyologi for fremtidige biblioteker?

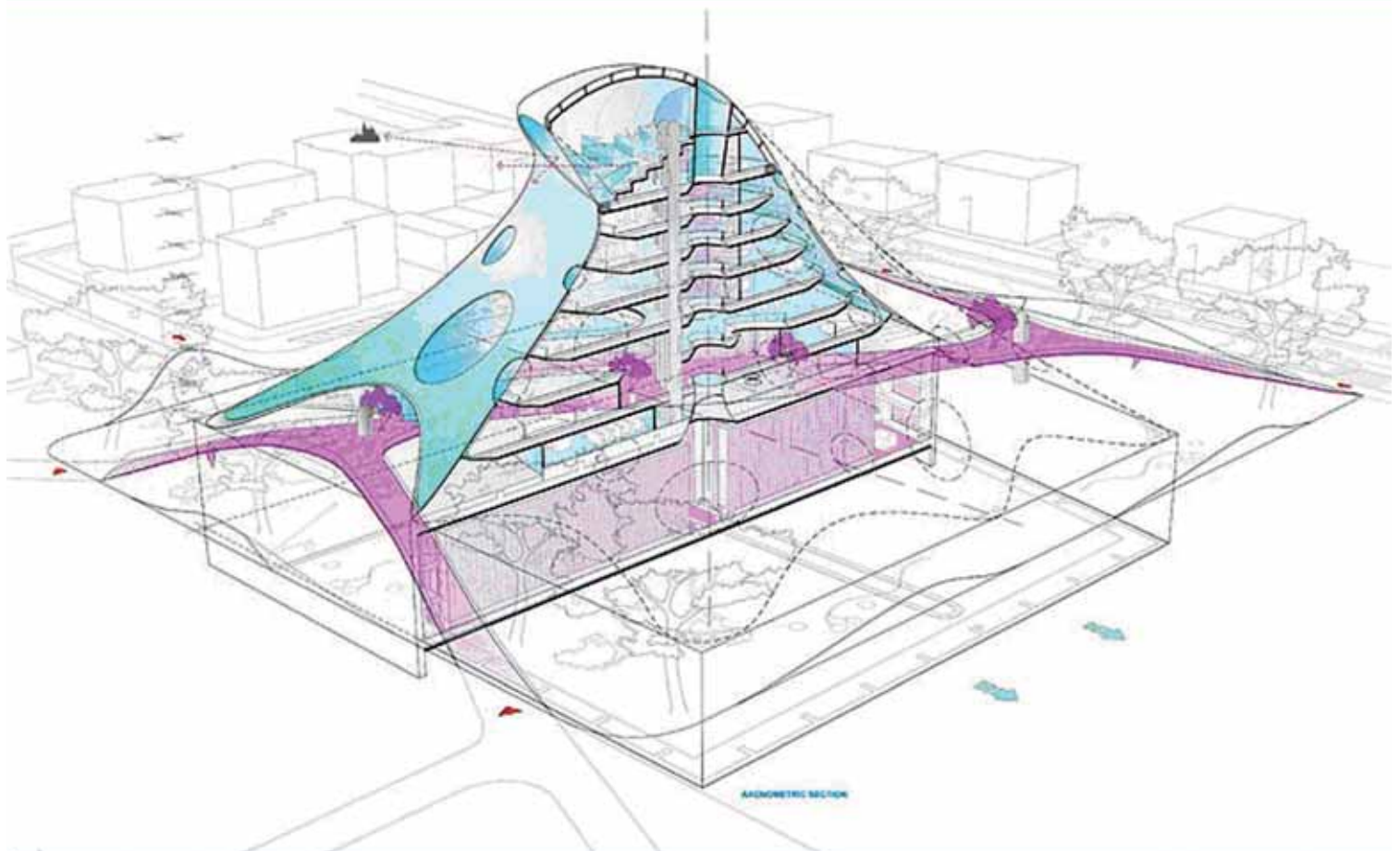
til stadig mere koncentrerede formål, jo højere man trænger op i bygningen. Afhentningscentral, skrive- og arbejdsceller, læsesal.

En konsekvens, der ikke skal undervurderes, er denne bibliotekstypologis manglende mulighed for serendipitiv informationssøgning. Magasinerne i en sådan type bibliotek vil ikke være tilgængelige for mennesker, og det vil ændre den måde, hvorpå vi tilegner os viden. Her ligger udforskede muligheder for at studere sammenhængen mellem eksempelvis fuldtækst-databaser og sådanne biblioteker. Grundlæggende rejser typologien store spørgsmål om, hvordan vores viden er tilgængelig.

Potentiale i forhold til folke- og forskningsbiblioteker

Den store debat i forbindelse med Ålborg og senest Københavns hovedbiblioteks omstrukturering kan med fordel sættes i forbindelse med denne typologi. Idet det anskues nødvendigt at deponere flere bøger på magasin, for at sætte ind med en mere gennemtrængende formidling i bibliotekets umiddelbart tilgængelige rum, kunne et sådan system sikre, at en deponering ikke betyder, at magasinets indeholdte bøger blot gemmes væk for offentligheden, men (i det mindste) kan nås med stor lethed.

For forskningsbiblioteker kan denne typologi ligeledes bruges til at skaffe mere plads. Man kan forestille sig, at det vil blive lettere at integrere biblioteker med selve uddannelsesinstitutionen, idet bøger ikke nødvendigvis skal afhentes i en særskilt bygning, men kan transporteres til de lokaler, hvor der foregår undervisning med selv samme bøger på pensumlisten. Ligeledes ville udarbejdelse af rapporter og den dertil krævede litteratur kunne smelte mere sammen, idet man kan forestille sig små "referenceøer" med bibliotekarer midt i en universitetsbygning, blandt undervisningslokaler, aulaer og kontorer. Bibliotekernes fysiske rum kan tænkes fuldstændigt om.

OKO

Ordet OKO er tjekkisk for øje. Selve biblioteksarkitekturen er nemlig formet som en stor blød klump, der kulminerer i et øje, der betragter Prag. Ikke et uhyggeligt overvågende øje, som modstandere af byggeriet let forfalder til, men et øje der fordomsfrit betragter byen, kulturen, og således tager spejl af den, idet bygningen kommer til at indeholde den kultur den ser. Smukkere symbol for et bibliotek findes næppe.

Litteratur

The eye above Prague : a library for the third millennium / Jan Kaplický et al. Oversat af Kateřina Hilská. National library of Czech Republic, 2007.

Rummets arkitektur – arkitektens rum : En introduktion til Europas arkitekturhistorie / Lars Marcussen. Arkitektens forlag, 2006.

Åbningen af biblioteksrummet : de formative år i danske folkebibliotekers arkitektur i det 20. århundredes første halvdel / Nan Dahlkild. Danmarks Biblioteksskole, 2006.

FRA VINTERINTERNATET 2008

DF's Vinterinternat og Klarskovgaard hører uløseligt sammen. Det er stedet, som vi hver gang nyder at vende tilbage til og gerne ville besøge også på andre tider af året for at udforske de skønne og inspirerende omgivelser og opleve dem under en anden farvepalet. Det er stedet, hvor vi mødes med kolleger og fagfæller, får genopfrisket vores netværk og etableret nye og sidst men ikke mindst får udvidet vores horisont.

I år var ingen undtagelse. Udenfor jog blæsten i galop over stok og sten og satte skumsprøjt på bølgetoppene. Og indenfor blev vi beriget med udfordrende causerier om tackling af arbejdspladser under forandring, om ledelse og tillid, om begejstring og smil. Og traditionen tro har dette nummer også et par artikler med fra Vinterinternatets foredragsholdere til oplysning og inspiration for dem, der ikke kunne deltage i år.

Institutionssammenlægninger, som alle (næsten) har været underlagt i den seneste tid gør fordring på en positiv anskuelse fra begge sider - en kanonisk ledelse og redbonne medarbejdere. Nogle kan glæde sig over fornyede perspektiver, mens andre må "sluge" en bitter pille over de barske konsekvenser. Temaet var derfor oplagt: Hvordan understøttes den innovative arbejdsplads, hvordan skabes balance mellem udfordringer og kompetencer og hvordan kan kedsomhed i organisationskulturen ændres til begejstring?

Begejstringens kompetencer – hvad er det og hvad kan det bruges til? Svaret lød: Udvikling, resultater og kreativitet. Hvis ikke jeg vil dét, jeg skal, giver det modstand og bliver en negativ spiral i hele organisationen. Hvis ikke jeg kan dét, jeg vil, kræver det kompetenceudvikling på eget initiativ. Hvis ikke jeg kan dét, jeg skal, nødvendiggør det kurser og kompetenceudvikling på organisationens initiativ.

Visionærvær og organisatorisk musikalitet var nye beskrivende termer, hvis indhold og betydning for organisationen også blev levendegjort. Og i samme åndedrag blev der stillet spørgsmål og udsagn til eftertanke:

- Hvilken historie, vil du gerne have skrevet om dig selv som medarbejder/leder?
- Giver det mening – det du har gang i? Hvis ikke, så må du flytte dig!
- Sørg for at sige fra for at kunne træde i karakter!
- Bevidning – er du synlig i din organisation? Et vigtigt parameter for din egen trivsel på arbejdspladsen.

De fleste har oplevet, hvilken kolossal forskel ledelse gør. Både den gode og den elendige. Gennem lederskabet udvikles både organisationer og mennesker; lederskab kan føre til storslåede resultater, eller lægge alt dødt. (Læs mere om visionærvær og organisatorisk musikalitet på: www.elsebethtank.com).

Kommunikation er en betydelig ingrediens i hele processen. Måden, man samordner og koordinerer kommunikationsudtryk for hele organisationen, er væsentlig for dens trivsel og her er humoren et helt gratis og ganske effektivt værktøj.

Humor er nemlig en kompetence – den kan udvikles! Den sidder i din højre hjernehalvdel, men hos mange lever den desværre en hensygnende tilværelse – og det er synd og skam, når man ved at bruge den, kan skabe en attraktiv og positiv arbejdsplads, hvor der gives plads til mere end den daglige trummerum. Humor virker nemlig som økologisk stressmedicin. Også det fysiske rum spiller ind på vores velvære og kreativitet - en simpel ommøblering kan gøre underværker, strategisk placering af tegneserier, overraskelser etc. Arbejdslivet er en stor del af vores liv, derfor har vi også en forpligtelse til at tilbringe arbejdstiden på en meningsfuld og givende måde.

Vinterinternatet 2008 "Plads til begejstring – ledelse og medarbejdere i forandring" gav anderledes stof til eftertanke om alternative former for ledelse og for samvær. AHA – sådan kan man også lede! Meget inspirerende.

Naja Porsild
Redaktør
DF Revy